

48-72 Aylık Çocuklarda Annenin Tutumunun Yeme Davranışı, Yürütücü İşlevler ve Öz Bakım Becerisi ile İlişkisi: Tanımlayıcı Araştırma

The Relationship of Mother's Attitude with Eating Behavior, Executive Functions and Self-Care Skills in 48-72 Months-Old Children: Descriptive Research

¹ Gonca BUMİN^a, ² Barış Haktan ALTUN^a

^aHacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışmanın amacı, 48-72 aylık çocuklarda ebeveyn tutumunun yeme davranışı, yürütücü işlevler ve öz bakım becerileri ile ilişkisini incelemektir. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmaya 48-72 aylık çocuğa sahip 84 anne dâhil edildi. Değerlendirme için Ebeveyn Tutum Ölçeği, Davranışsal Pediatrik Değerlendirme Ölçeği, Çocukluk Dönemi Yürütücü İşlev Envanteri Ebeveyn Formu, 3-6 yaş çocuklar için öz bakım değerlendirme testi kullanıldı. **Bulgular:** Demokratik anne tutumu ile yeme davranışı arasında negatif yönde ilişki bulunurken ($p=0,000$; $r=-0,481$), otoriter ebeveyn tutumunda ($p=0,000$; $r=0,379$) ve izin verici ebeveyn tutumunda pozitif yönde ilişki ($p=0,000$; $r=0,405$) bulundu. Demokratik tutum ile yürütücü işlevler arasında negatif yönde ilişki ($p=0,001$; $r=-0,341$), otoriter tutum ile yürütücü işlevler arasında pozitif yönde ilişki ($p=0,004$; $r=0,308$) bulundu. Demokratik tutum ile öz bakım becerileri arasında pozitif yönde ilişki varken ($p=0,005$; $r=0,307$) otoriter ebeveyn tutumu ile ($p=0,000$; $r=-0,379$) ve izin verici tutum ile öz bakım becerileri arasında negatif yönde ilişki ($p=0,000$; $r=-0,452$) bulundu. **Sonuç:** 48-72 aylık çocuklarda ebeveyn tutumunun yeme davranışı, yürütücü işlevler ve öz bakım becerileri ile ilişkisini incelediğimiz bu çalışmada otoriter anne tutumunun çocukların yeme davranışını, yürütücü işlevleri ve öz bakım becerilerini olumsuz etkilediği görüldü. Demokratik ebeveyn tutumunda ise çocuklar daha yüksek öz bakım becerisi gösterdi. Okullarda ergoterapi kapsamında okul öncesi dönem çocukları ile çalışan ergoterapistlerin bakım veren ve ebeveyn eğitimi yapmaları çocukların öz bakım becerilerinde bağımsızlığının artması açısından önemlidir.

ABSTRACT Objective: The aim of this study was to examine the relationship between parental attitude and eating behavior, executive functioning and self-care skills in children aged 48-72 months. **Materials and Methods:** The study included 84 mothers with children aged 48-72 months. Parental Attitude Scale, Behavioral Pediatric Rating Scale, Childhood Executive Function Inventory Parent Form, and Self-Care Assessment Test for Children Aged 3-6 Years were used for data collection. **Results:** A negative correlation was found between democratic attitude and eating behavior ($p=0.000$; $r=-0.481$), while a positive correlation was found between authoritarian parental attitude ($p=0.000$; $r=0.379$) and permissive parental attitude ($p=0.000$; $r=0.405$). There was a negative correlation between democratic attitude and executive functions ($p=0.001$; $r=-0.341$) and a positive correlation between authoritarian attitude and executive functions ($p=0.004$; $r=0.308$). While there was a positive correlation between democratic attitude and self-care skills ($p=0.005$; $r=0.307$), there was a negative correlation between authoritarian parental attitude ($p=0.000$; $r=-0.379$) and permissive attitude and self-care skills ($p=0.000$; $r=-0.452$). **Conclusion:** In this study, in which we examined the relationship between parental attitude and eating behavior, executive functions and self-care skills in children aged 48-72 months, it was observed that authoritarian maternal attitude negatively affected children's eating behavior, executive functions and self-care skills. In democratic parental attitudes, children showed higher self-care skills. It is important for occupational therapists working with preschool children within the scope of occupational therapy in schools to provide caregiver and parent training in order to increase the independence of children in their self-care skills.

Anahtar Kelimeler: Tutum; iştah davranışı; yürütücü fonksiyon; öz bakım

Keywords: Attitude; appetitive behavior; executive function; self-care

KAYNAK GÖSTERMEK İÇİN:

Bumin G, Altun BH. 48-72 aylık çocuklarda annenin tutumunun yeme davranışı, yürütücü işlevler ve öz bakım becerisi ile ilişkisi: Tanımlayıcı araştırma. Türkiye Klinikleri J Health Sci. 2024;9(3):494-502.

Correspondence: Gonca BUMİN

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü, Ankara, Türkiye

E-mail: gbumin@hacettepe.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 23 Feb 2024 **Accepted:** 05 Jun 2024 **Available online:** 10 Jun 2024

2536-4391 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Ebeveyn tutumu; ebeveynlerin çocukla kurduğu ilişkide gösterdiği tutum, davranış ve rollerin bütünü olarak tanımlanır.¹ Ebeveynlerin çocuklarının sahip olmasını istediği özellikler vardır ve çocuğunu bu doğrultuda yönlendirmeye çalışan ebeveyn beklentilerine uygun bir çocuk yetiştirmek için farklı tutumlar geliştirir.² Anne-baba tutumunun çocuğun davranışı, psikolojisi, benlik saygısı ve akademik başarısı üzerinde büyük bir etkisi vardır.³ Okul öncesi dönem sosyal ve duygusal gelişimin gerçekleştiği bir dönemdir. Bu dönemde ebeveyn tutumları büyük önem taşımaktadır. Özellikle altı yaş öncesi dönemde ebeveyn tutumu; çocuğun sosyal, psikolojik gelişimi ve kişiliğinin şekillenmesine etki etmektedir.⁴ Ebeveynler çocukları için farklı fırsatlar yaratarak çocuğa uyarıcı sağlarlar. Çevredeki bu farklı uyarıcılar çocuğun farklı becerilerinin gelişiminde önemli bir rol oynar.⁵ Herhangi bir davranışı öğrenmede çevredeki diğer kişileri gözlemlemek ve başkaları tarafından davranışın nasıl yapıldığını izlemek önemlidir. Ebeveynlerin göstermiş olduğu birçok davranış, küçük çocuklar tarafından gözlemlenerek çocuk ebeveynini model almakta ve bu davranışları taklit etmektedir.⁶ Ebeveyn tutumları, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzlarına göre “demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu” tutumlar şeklinde 4 gruba ayrılmıştır.⁷ Otoriter tutumda ebeveynlerin, katı disiplin kuralları ve çocuğu sürekli denetim altında tutma istekleri sebebiyle çocuk çevresini ve kendisini keşfetmede kısıtlanmaktadır. Otoriter tutumda, ebeveynlerin çocuklarını kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmeye ve çocukların davranışlarını farklı şekillerde kontrol etmeye çalıştıkları görülmektedir.⁵ Bu tutumda, çocuğun özerklik kazanmasına izin verilmez. Bu sebeple, çocukların kendisine ait düşünceleri, inançları ve duyguları gelişmez, çocuk düşüncelerini dile getiremez ve hakkını savunamaz bir duruma gelir. Bu tutumdaki ebeveynler, çocuğun özgüveninin düşük olmasına sebep olur.⁸ Demokratik tutumda ise aile içerisinde sağlıklı bir iletişim kurulmaktadır. Ebeveynler sorun odaklıdır ve çocuğun aktivitelerine rehberlik etmektedirler. Çocuğun sorumluluklarını, kendi başarısını ve bundan zevk alarak yerine getirmesi için fırsat verirler, davranış ve beklentiler tutarlıdır.⁵ İzin verici tutumda ise çocuğa ilgi ve sevecen bir tutum vardır ancak çocuğa sınır çizilmesi ve özdenetimi gibi

konularda sorunlar gözlemlenebilmektedir.⁹ Uykan ve Akkaynak’ın ve yaptığı çalışmada çocuğun yerine, aşırı koruyucu ebeveynin bütün görevleri yerine getirdiği ve genelde çocuğun tutarsız ve gevşek disiplin anlayışıyla ihmal edildiği belirtilmektedir.¹⁰ Çocuk, toplumsal normlara uymaya yönlendirilmediği ve kontrol edilmediği için aile dışındaki sosyal ilişkilerinde problem yaşar.⁹ Ebeveyn, çocuğun taleplerini daima karşılama çabası içindedir. Çocuk farklı sosyal çevrelere girdiğinde uyum sağlamakta zorlanmaktadır.¹¹ Aşırı koruyucu tutumla büyütülen çocuklar sürekli kontrol altında tutulmak istenmekte ve aşırı bir özen gösterilmektedir; bunun sonucu olarak çocuk aşırı bağımlı ve özgüvensiz olmaktadır.¹² Çocuklar istek ve ihtiyaçlarını ifade etmeden, ebeveynler tarafından bu istek ve ihtiyaçlar yerine getirilmeye çalışılır, bu durum çocuğun istekleri doğrultusunda hedef belirlemesini, karar vermesini ve harekete geçmesini engeller.¹³ Bu çocuklar, nasıl karar vereceğini ve davranacağını planlamakta zorluk çekerler ve genellikle başka bir kişinin desteğini ararlar.¹⁴

Öz bakım ile ilgili olan beceriler, bireyin kendisi ile ilgili günlük yaşam ihtiyaçlarını (örneğin yemek yeme, tualete gitme, kişisel bakım aktiviteleri, güvenlik konuları vb.) kendisinin gerçekleştirdiği becerilerdir. Çocukların giyinme, yemek yeme gibi öz bakım becerilerini yardımsız olarak yeterli seviyede yapabilmesine rağmen çocukları bebekleştirerek bu şekilde davranan ebeveynlerin sürekli sevgi ve ilgi göstererek çocuğu kısıtladığı, gereğinden fazla yardım ederek çevrelerini keşfetmesini ve çevreden gelen uyarıcıları almasını zorlaştırdığı belirtilmektedir. Sevgili’nin yaptığı çalışma sonucuna göre bu durum çocukların öz bakım becerilerini olumsuz etkilemektedir.^{15,16}

Ebeveyn tutumlarının, çocukların beslenme alışkanlıkları üzerinde de olumsuz etkileri olduğu belirtilmektedir.¹⁷ Tipik gelişim gösteren çocuklarda %25-45 oranında yeme problemleri görüldüğü belirtilmektedir. Ebeveynlerin %20-60’ı ise çocuklarının yeterince beslenemediğini düşünmektedir.¹⁸ Ebeveynin yemek sırasındaki davranışları ile çocuğun yemek davranışları arasında bir ilişki olduğu belirtilmektedir.¹⁹ Çocuğun gelişimi normal olmasına rağmen, ebeveyn tutum ve davranışı ve bazı kültürel inanışların yeme bozukluğuna neden olabileceği belirtilmek-

tedir.²⁰ Bakım verenin beslenmeye ilişkin beklentileri doğrultusunda çocuklarda yeme bozuklukları gelişebilir. Farklı kişisel ve kültürel faktörlerin çocuklarda yeme davranışını etkileyebileceği belirtilmektedir.¹⁸ İzin verici ebeveyn tutumu ile vücut ağırlığının pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.²¹

Yürütücü işlev becerilerinin de ebeveynlik tarzı ve tutumları ile ilişkili bir beceri olduğu belirtilmektedir. Yürütücü işlevler bir eylemi planlama, plana göre hareket etme, uygun çözümlerin ve stratejilerin oluşturulması, gerektiğinde farklı çözüm ve stratejilerle tekrar ele alınması gibi becerileri ifade eder.²² Ebeveynlerin, çocuklarının özerklik davranışlarının gelişmesi için gösterdikleri tutumun çocukların yürütücü işlev becerilerinin gelişimine katkı sağladığı; çocuklara direk komut vermek yerine düşünmeleri için seçenekler sunulmasının yürütücü işlev becerilerini geliştirdiği gösterilmiştir.²³ Kamza ve ark. 3-4 yaş arası okul öncesi 48 çocuk ve anneleri ile yaptığı çalışmada annelerin ebeveynlik tutumları ile okul öncesi çocukların yürütücü işlevleri arasında ilişki olduğunu belirtmiştir. Annelerin koruyucu tutumu çocukların inhibitör kontrolüyle pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Annelerin özerklik desteğinin ise çocukların yürütücü işlev davranışlarını olumlu etkilediği belirtilmiştir.²⁴ Hughes ve Ensor'un yaptığı çalışmada annenin pozitif kontrolünün, 4 yaşındaki okul öncesi çocukların yürütücü işlevleri ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.²⁵ Literatür incelendiğinde, çocukların beslenme ve yeme davranışları üzerinde ebeveynlerin tutum ve davranışlarının etkisini araştıran çalışmaların yapılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.²⁶ Yürütücü işlev becerilerinin gelişmesinde, ev ortamında ebeveynin davranışlarının etkili olabildiği; çocukların daha küçük yaşlarda iken ebeveynlerinin çocukları ile ilgili hassas, ilgili ve duyarlı davranışlarının okul öncesi yaşlarda yürütücü işlev becerilerini olumlu yönde etkilediği gösterilmiştir.²⁷ Öz düzenleme ve yürütücü işlev becerileri ile ilgili yapılan çoğu çalışmanın orta öğretim ya da yükseköğretim kademelerinde yapıldığı görülmekle birlikte, okul öncesi dönemde çocukların öz düzenleme becerilerinin geliştirilmesi için hangi aile tutumlarının sergilenmesi gerektiği ile ilgili çalışmaların yapılması ve bu davranışların ço-

cukların farklı gelişim alanları ile ilişkilerinin incelenmesi önerilmektedir.^{28,29} Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde ebeveyn tutumunun daha çok çocukların beslenme davranışları ile ilişkisinin incelendiği görülmüş olup; buna karşılık ebeveyn tutumunun okul öncesi çocuklarda yeme davranışı, yürütücü işlevler ve öz bakım becerilerinin hepsini bir arada inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu nedenle çalışmamız, 48-72 aylık çocuklarda ebeveyn tutumunun öz bakım becerisi, yeme davranışı ve yürütücü işlevler ile ilişkisini incelemek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (tarih: 13.06.2023; no: E 35853172-000-00002910397) araştırma için etik kurul onayı alındı. Araştırmada Helsinki Deklarasyon prensipleri 2008 kriterlerine uygun şekilde gerçekleştirildi.

Çalışma 84 anne ile gerçekleştirildi. Araştırmaya 48-72 ay arası çocuğa sahip olan ve çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul etmiş anneler dâhil edildi. Gönüllü olan annelere anketler yazılı olarak verildi ve katılımcılardan imzalı bilgilendirilmiş onam formu alındı. Bu çalışmada Ebeveyn Tutum Ölçeği, 3-6 yaş çocuklar için öz bakım değerlendirme testi, Davranışsal Pediatrik Besleme Değerlendirmesi Ölçeği, Çocukluk Dönemi Yürütücü İşlevler Envanteri Ebeveyn Formu kullanılarak değerlendirmeler yapıldı.

Demografik Bilgi Formu: Araştırmaya katılan annelerin; yaşı, eğitim seviyesi, kullandığı ilaçlar, kronik rahatsızlıkları, çocuklarının doğum tarihi, çocuklarının kronik hastalıklarını sorgulayan sorulardan oluşmaktadır.

Ebeveyn Tutum Ölçeği: Ölçek anne ve babaların, 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirmede, sergilediği ebeveyn tutumlarının belirlenmesi için geliştirilmiştir. Ebeveynlerin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumunu değerlendiren ve 4 alt boyutu olan 47 maddeden oluşan bir ölçektir. Hazırlanan ölçek Likert tarzında olup (1 Hiçbir zaman böyle değildir-5 Her zaman böyledir) şeklinde değerlendirme yapmaktadır.¹⁴

Davranışsal Pediatrik Besleme Ölçeği: Testin Türkçe uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2017 yılında Önal tarafından yapılmıştır. Ölçek 35 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki 25 madde çocuğun beslenme durumu ile ilişkilidir. Diğer 10 madde ise çocuğun beslenme işlevinden sorumlu olan bireylerle ilgili maddelerdir (1: Asla, 2: Nadiren, 3: Bazen, 4: Sıklıkla 5: Her zaman). Ölçekten alınacak puanlar 35 ile 175 arasındadır. Alınan puan yükseldikçe, sorunlu yeme davranışlarının arttığını gösterir. Bu ölçekte 4 alt boyut vardır: Yiyecek seçiciliği (7 madde), erken dönem yiyeceğin reddi (5 madde), erken dönem pütürlü yiyeceğin reddi (5 madde) ve geç dönem yiyecek reddi (7 madde).³⁰

3-6 Yaş Çocuklar için Öz Bakım Değerlendirme Testi: Testin Türkçe uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2019 yılında Bayer tarafından yapılmıştır.¹⁵ Test toplam 50 maddeden ve 6 alt başlıktan (temizlik ve kişisel bakım, yemek yeme, dinlenme, giyinme, kendini kazalardan koruma, çevreyi düzenleme) oluşmaktadır. Maddelerden alınan puanlar toplanarak, testin toplam puanı hesaplanır. Testten alınabilecek puanlar 50 ile 250 arasında olup; düşük puanlar ilgili parametrede sorun olabileceğini göstermektedir. Hazırlanan ölçek Likert şeklinde değerlendirir (1 Çok zayıf-5 Çok yeterli).¹⁶

ÇOCUKLUK DÖNEMİ YÜRÜTÜCÜ İŞLEV ENVANTERİ EBEVEYN FORMU

48-72 aylık çocukların yürütücü işlev becerilerini değerlendirmektedir. Ölçek toplam 24 maddeden oluşup iki alt boyutu vardır.³¹ Çalışma Belleği: 1-2-5-8-12-15-17-18-19 (toplam 13 madde) ve Önlü Kontrol: 3-4-6-7-9-10-11-13-14-16-20 (toplam 11 madde). Hazırlanan ölçek 5'li Likert tarzındadır (1 Kesinlikle doğru değil-5 Kesinlikle doğru). Testten alınan yüksek puanlar, çocuğun yürütücü işlevlerinde problemlere işaret etmektedir.³¹

Çalışmada kullanılacak tüm ölçekler için yazarlarından izin alındı.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Verilerin istatistiksel analizi "IBM SPSS Statistics 26.00 (IBM Corporation, New York, USA)" programı ile yapıldı. Tanımlayıcı verilerin ortalama±standart sapma ($X \pm SD$) değerleri hesaplandı. Sayımla

belirtilen değişkenler için sayı ve yüzde (%) değeri kullanıldı. Veriler normal dağılım göstermediği için annenin tutumu ile yeme davranışı, yürütücü işlevler ve öz bakım becerisi arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile incelendi, r değeri 0,20 ve sıfıra yakın ise (çok zayıf ilişki), 0,20-0,39 (zayıf ilişki), 0,40-0,59 (orta düzeyde ilişki), 0,60-0,79 (yüksek düzeyde ilişki) 0,80-1,00 ise (çok yüksek ilişkili) şeklinde yorumlandı. Anlamlılık düzeyi olarak $p < 0,05$ kabul edildi.

BULGULAR

Çalışmamıza katılan 84 annenin, yaş ortalaması 35,35'ti. Annelerin eğitim düzeylerine bakıldığında %11,9 (n=10) ilkökul mezunu, %14,3 (n=12) ortaokul mezunu, %34,5 lise mezunu (n=27), %1,2 ön lisans mezunu (n=1), %38,1 (n=30) üniversite mezunudur.

Ebeveyn tutum ölçeğinin her alt boyutunda alınan yüksek puan ilgili ebeveyn tutumunu belirtmektedir. Davranışsal Pediatrik Besleme Değerlendirmesi Ölçeğinde alınan yüksek puanlar ilgili alanda problem olabileceğini göstermektedir. 3-6 yaş çocuklar için öz bakım değerlendirme testinin alt boyutlarında alınan yüksek puan, çocuğun öz bakım becerilerindeki bağımsızlığın artmasını göstermektedir. Çocukluk Dönemi Yürütücü İşlev Envanteri Ebeveyn Formunda alınan yüksek puan ise yürütücü işlev becerisinin olumsuz etkilendiğini belirtir.

Demokratik ebeveyn tutumu ile yeme davranışı ve tüm alt parametreler arasındaki ilişki incelendiğinde; Geç dönem yiyecek reddi ($p=0,001$; $r=-0,352$), erken dönem pütürlü yiyeceklerin reddi ($p=0,001$; $r=-0,361$), erken dönem yiyeceklerin reddi ($p=0,002$, $r=-0,329$), yiyecek seçiciliği ($p=0,000$; $r=-0,436$) ve toplam puan ($p=0,000$; $r=-0,481$) negatif yönde zayıf-orta düzeyde ilişki olduğu görüldü (Tablo 1).

Otoriter ebeveyn tutumu ile yeme davranışı arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardı ($p=0,000$; $r=0,379$). Ölçeğin alt boyutlarından yiyecek seçiciliği ile otoriter ebeveyn tutumu arasında da pozitif yönde zayıf bir ilişki bulundu ($p=0,001$; $r=0,361$). Geç dönem yiyecek reddi ile otoriter ebeveyn tutumu arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki olduğu görüldü ($p=0,000$; $r=-0,427$). Aşırı koruyucu ebeveyn

TABLO 1: Ebeveyn tutumu ile yeme davranışı arasındaki ilişki.

		Geç dönem	Erken dönem	Erken dönem	Yiyecek	Toplam
		yiyecek reddi	pütürlü yiyecek reddi	yiyecek reddi	seçiciliği	
Demokratik boyut	r değeri	-0,352	-0,361	-0,329	-0,436	-0,481
	p değeri	0,001**	0,001**	0,002**	0,000**	0,000**
Otoriter	r değeri	0,427	0,196	0,038	0,361	0,379
	p değeri	0,000**	0,074	0,729	0,001**	0,000**
Aşırı koruyucu	r değeri	-0,090	-0,024	-0,063	-0,149	-0,077
	p değeri	0,418	0,829	0,567	0,175	0,486
İzin verici	r değeri	0,272	0,210	0,277	0,257	0,405
	p değeri	0,012*	0,055	0,011*	0,018*	0,000**

* p<0,05 **p<0,001

tutumu ile çocukların yeme davranışları arasında ise istatistiksel olarak ilişki yoktu (Tablo 1).

İzin verici ebeveyn tutumu ile yeme davranışı arasında orta derecede pozitif anlamlı ilişki olup; (p=0,000; r=0,405) yiyecek seçiciliği (p=0,01; r=0,257), erken dönem yiyecek reddi (p=0,011; r=0,277), geç dönem yiyecek reddi ile pozitif yönde zayıf anlamlı ilişki bulundu (p=0,012; r=0,272) (Tablo 1).

Demokratik ebeveyn tutumu ile yürütücü işlevler ve alt boyutları arasında negatif yönde zayıf anlamlı ilişki vardı (p=0,001; r=-0,341) (Tablo 2).

Otoriter tutum ile yürütücü işlevler ve alt boyutları arasında da pozitif yönde zayıf anlamlı ilişki bulundu (p=0,004; r=0,308) (Tablo 2).

İzin verici tutum ile sadece çalışma belleği arasında pozitif yönde zayıf anlamlı ilişki vardı (p=0,017; r=-0,260) (Tablo 2).

TABLO 2: Ebeveyn tutumu ile yürütücü işlev arasındaki ilişki.

		Çalışma	Önleyici	Toplam
		belleği	kontrol	
Demokratik boyut	r değeri	-0,337	-0,245	-0,341
	p değeri	0,024**	0,002*	0,001**
Otoriter	r değeri	0,307	0,249	0,308
	p değeri	0,004**	0,022*	0,004**
Aşırı koruyucu	r değeri	0,009	0,047	-0,033
	p değeri	0,937	0,671	0,765
İzin verici	r değeri	0,260	0,089	0,187
	p değeri	0,017*	0,422	0,089

* p<0,05 **p<0,001

Demokratik tutum ile öz bakım becerileri arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini kazalardan koruma ve giyinme alt boyutlarında anlamlı ilişki bulunmazken dinlenme, yemek yeme, temizlik ve kişisel bakım alt boyutlarında pozitif yönde zayıf anlamlı ilişki bulundu (p=0,005; r=0,307) (Tablo 3).

TABLO 3: Ebeveyn tutumu ile öz bakım arasındaki ilişki.

Ebeveyn Tutum Ölçeği		Çevreyi	Kendini Kazalardan			Temizlik ve		Toplam
		Düzenleme	Koruma	Giyinme	Dinlenme	Yemek Yeme	Kişisel Bakım	
Demokratik boyut	r değeri	0,467	0,124	0,196	0,383	0,260	0,357	0,307
	p değeri	0,000**	0,261	0,075	0,000**	0,017*	0,001**	0,005**
Otoriter	r değeri	-0,364	-0,368	-0,297	-0,227	-0,238	-0,426	-0,379
	p değeri	0,001**	0,001**	0,006**	0,038*	0,029*	0,000**	0,000**
Aşırı koruyucu	r değeri	-0,052	-0,114	-0,185	-0,298	-0,077	-0,189	-0,178
	p değeri	0,642	0,300	0,150	0,006**	0,484	0,084	0,105
İzin verici	r değeri	-0,478	-0,358	-0,408	-0,487	-0,438	-0,343	-0,452
	p değeri	0,000**	0,001**	0,000**	0,000**	0,000**	0,001**	0,000**

* p<0,05 **p<0,001

Otoriter tutum ile öz bakım becerileri ve tüm alt boyutları arasında negatif yönlü zayıf ilişki vardı ($p=0,000$; $r=-0,379$) (Tablo 3).

Aşırı koruyucu tutum ile sadece öz bakım becerilerinin dinlenme parametresi ile negatif yönde zayıf anlamlı ilişki bulundu ($p=0,006$; $r=-0,298$) (Tablo 3).

İzin verici tutumda öz bakım becerileri ve tüm alt boyutları arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki vardı ($p=0,000$; $r=-0,452$) (Tablo 3).

TARTIŞMA

48-72 aylık çocuklarda, ebeveyn tutumunun yeme davranışı, yürütücü işlevler ve öz bakım becerileri ile ilişkisini incelemek amacıyla yaptığımız bu çalışmada, otoriter anne tutumunun çocukların yeme davranışını, yürütücü işlevleri ve öz bakım becerilerini olumsuz etkilediği görüldü. Otoriter tutuma sahip annelerin, çocuklarında daha fazla yeme davranışı problemlerinin, yürütücü işlevlerde sorunların olduğu ve öz bakım becerilerinde bu çocukların daha bağımlı olduğu görüldü. İzin verici tutumda demokratik tutuma göre daha çok yeme davranışı problemi gözlemlendi. Demokratik ebeveyn tutumunun ise yeme davranışı, yürütücü işlevler ve öz bakım becerilerini olumlu etkilediği görüldü. Demokratik ebeveyn tutumu sergileyen annelerin çocuklarının daha yüksek yürütücü işlev becerisine ve daha yüksek öz bakım becerisine sahip oldukları görüldü.

Ebeveyn tutumları ve olumlu ebeveyn rol modelinin, çocukların yeme davranışları üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Çocuklara yemek yemeleri için baskı yapan ve otoriter olan ebeveyn tutumunun kötü yeme alışkanlıklarında nedensel bir faktör olduğu belirtilmektedir.³² Uykan ve Akkaynak yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin sergiledikleri demokratik tutumun öz düzenleme becerisini olumlu etkilediğini, otoriter tutum sergilendiğinde ise çocuklarda öz-düzenleme becerisinin azaldığını belirtmiştir. Ebeveynlerin demokratik tutumları arttıkça çocukların yürütücü işlevlerinin önemli bir bileşeni olan çalışma belleği becerisinin yükseldiği, genel öz-düzenleme becerisinin ve ketleyici kontrol ve davranış paternlerinin geliştiği belirtilmiştir.¹⁰ Bizim yaptığımız çalışmada, demokratik tutum arttıkça yürütücü işlevler, çalışma belleği ve inhibitör kontrol

becerilerinin arttığı; otoriter tutuma sahip annelerin çocuklarında ise yürütücü işlev becerilerinin daha yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. İzin verici ebeveyn tutumu arttıkça, çocukların çalışma belleği becerisinin de arttığı belirlenmiştir. Otoriter ebeveynler, çocuklarına koyduğu kurallara koşulsuz uymalarını beklemektedir. Kurallara uyulmadığı zaman sert cezalar verilmektedir ve çocuklarına söyledikleri her şeyi kabul etmelerini beklerler. Bu disiplinde büyüyen, çocuk kendini ifade etmekte zorluk yaşamaktadır. Hata yapmasına, kurallara karşı çıkmasına ve sorgulanmasına otoriter ebeveyn tarafından izin verilmemektedir. Bu sebeple, çevredeki fırsatları ve uyarıları tam olarak irdeleyemeyen çocuklarda yürütücü işlev becerilerinin onlara verilecek kararlarda çocuğun fikrini alan, kendini geliştirmesi için fırsat ve sorumluluk veren demokratik ebeveynlere göre daha az yürütücü işlev becerisi gözlenme sebebi olabilir. Bu bağlamda, çalışma sonuçlarımız önceki çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Parsak ve Kuzucu otoriter ve izin verici ebeveyn tutumunun, çocuklarda farklı davranış problemi oluşturduğunu belirtmektedir. Ebeveyn çocuk ilişkisinde, ebeveynlerin demokratik tutumları arttıkça daha az davranış problemleri gözlemlendiği belirtilmiştir.³³ Aunola ve Nurmi, 196 çocukla yaptıkları çalışmada; 5-6 yaş grubundaki çocukların ebeveynlerinin gösterdikleri tutumun çocukların davranışlarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Annelerin aşırı kontrolcü tutumlarının çocuklarda davranışsal sorunlara yol açtığı gösterilmiştir.³⁴

Kakinami ve ark., otoriter ve demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarını karşılaştırdığı çalışmada, otoriter ebeveyni olan çocuklarda obezite görülme riskinin okul öncesi dönem için %35, okul çağı çocuklarında %41 gibi bir oranda olduğunu göstermiştir. Bu durum otoriter ebeveyn tutumunda yeme davranışının olumsuzluğunu gösterebilir.³⁵ Çalışmamızda da benzer şekilde annelerin otoriter ve izin verici tutumu arttıkça çocuklarda problemlili yeme davranışlarının artış gösterdiği görülmüştür. Demokratik tutum ile erken dönem ve geç dönem yiyecek reddi ve yiyecek seçiciliği arasında negatif yönde zayıf-orta derecede bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Özellikle demokratik tutuma sahip annelerin çocuklarında yemek yeme ile ilişkili problem davranışlar-

dan yemek seçiciliğinin daha az olduğunu söylemek mümkündür. Ebeveyn tutumuyla, çocukların yeme davranışı arasındaki ilişki yadsınmaz. Ebeveynlerinin davranışlarını taklit ederek büyüyen çocuk ebeveynleri tarafından baskıcı, otoriter, sert bir tutumda büyütüldüğü zaman yeme davranışlarının da bir o kadar problem yaşatabileceği düşünülmektedir. Aşırı izin verici tutumda ise kurallara uymama, kendi istediğini yeme, istemediği yiyeceği red etme gibi problem davranışları gözlemlenebilir. Demokratik tutumda ise çocukların fikri alınarak yapılan eylemlerin sebepleri ve sonuçları açıklanarak büyütülmektedir. Çocuğun hata yapmasına ve sonuçlarını gözlemlemesine izin verilmektedir. Bu sebeple, demokratik ebeveyn tutumunun en az yeme davranışı problemlerine rastlanılan ebeveyn tutumu olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda demokratik tutuma ve izin verici tutuma sahip olan annelerin çocuklarında diğer ebeveyn tutumlarına sahip olan annelerin çocuklarına göre daha iyi öz bakım becerisine sahip olduğu bulunmuştur. Aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin çocuklarının ise öz bakım becerilerinde daha yetersiz olduğu ve ebeveyne daha bağımlı olduğu tespit edilmiştir. Çocuklar hata yaparak, tecrübe ederek doğru yolu öğrenmektedir. Hata yapması ya da tecrübe etmesi için uygun fırsat verilmeyen çocuklarda bazı problemler gözlemlenebilir. Okul öncesi dönemde, bu fırsatları sunan ebeveynler ve çevredir. Ebeveynin otoriter bir tutum sergilemesi, çocukta özgüven problemi yaratabilir ve çevresindeki uyaranları değerlendiremeyebilir. Aşırı koruyucu tutumda ise çocuğunun zarar görmesinden endişe duyan ebeveyn çocuklarının becerilerinin gelişmesi için gerekli olan yanlışları yapmasını engelleyebilir. Bu durumda, çocuklarının bazı becerilerini tecrübe etmesinin önüne geçebilir. Bunların aksine demokratik tutumda ise çocuklara uygun fırsatlar verilmektedir. Çocukların, kendini ifade etmesi için zaman tanınmaktadır. Çocuğa uygun ölçüde sorumluluk yüklenerek, çocuğun öz-

güveni artırılmaktadır. Bu sebeple, çocuk çevreden gelen uyaranları ve fırsatları kendini geliştirmek için en iyi şekilde kullanabilmektedir.

SONUÇ

48-72 aylık çocuklarda aşırı koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumunun çocukların yeme davranışını, yürütücü işlev becerilerini ve öz bakım becerilerini olumsuz etkilediği görülmektedir. Demokratik ve izin verici ebeveyn tutumunun ise çocukların daha yüksek öz bakım becerisine sahip olmasına, yürütücü işlev becerilerinin gelişmesine ve olumlu yeme davranışları göstermelerine imkân sağlamaktadır. Okullarda ergoterapi kapsamında okul öncesi dönem çocukları ile çalışan ergoterapistlerin bakım veren ve ebeveyn eğitimi yapmalarının çocukların öz bakım becerilerinde bağımsızlığının artması açısından önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Gonca Bumin, Barış Haktan Altun; **Tasarım:** Gonca Bumin, Barış Haktan Altun; **Denetleme/Danışmanlık:** Gonca Bumin; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Barış Haktan Altun; **Analiz ve/veya Yorum:** Barış Haktan Altun; **Kaynak Taraması:** Barış Haktan Altun; **Makalenin Yazımı:** Barış Haktan Altun; **Eleştirel İnceleme:** Gonca Bumin; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Barış Haktan Altun; **Malzemeler:** Barış Haktan Altun.

KAYNAKLAR

- Çolak M, Bingöl ÖŞ, Usta ZE, Kılıç BG. Anne ve babaların dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtilerinin ebeveyn tutumları ile ilişkisi [Association of attention deficit hyperactivity disorder symptoms of parents with parental attitudes]. *Journal of Academic Research in Medicine*. 2020;10(3):258-63. [Crossref]
- Çubukcu A. 48-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile annelerinin prososyal davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi; 2019. Erişim tarihi: 11.07.2024 [Link]
- Besharat MA, Azizi K, Poursharifi H. The relationship between parenting styles and children's academic achievement in a sample of Iranian families. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2011;15:1280-3. [Crossref]
- Öngider N. Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki [Relationship between parents and preschool children]. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2013;5(4):420-40. [Link]
- Kıvanç R. 24-36 aylık çocuğu olan annelerin öz yeterlik algıları ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocuğun motor gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2020. Erişim tarihi: 11.07.2024 [Link]
- Özyürek A. Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [An examination of the relation between social skills of preschool childrens and mother's child rearing attitudes]. *Milli Eğitim Dergisi*. 2015;45(206):106-20. [Link]
- Akalın S, İrkin R. Ebeveynlerin tutum ve davranışları çocukluk çağı obezitesi ile ilişkisi [The relations between the parents' attitudes-habits and childhood obesity]. *Izmir Democracy University Health Sciences Journal*. 2018;1(3):49-62. [Link]
- Kurt-Özdöner B, Konuk-Er R. Okul öncesi dönemde dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocuklara yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi. *Eğitim Yönetimi & Politikaları Dergisi*. 2023;4(1):79-90.
- Sümer N, Gündoğdu Aktürk E, Helvacı E. Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2010;13(25):42-59. [Link]
- Uykan E, Akkaynak M. Ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenlemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Investigation of the relationship between children with self-regulations on parental attitudes]. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*. 2019;6(3):1620-44. [Link]
- Meriç A, Özyürek A. Okul öncesi dönem çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin incelenmesi [A study on pre-school children's knowledge of moral and social rules]. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 2018;8(14):137-66. [Crossref]
- Yılmaz Y. Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarıları ve özelliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2007. Erişim tarihi: 11.07.2024 [Link]
- Demiriz S, Öğretir AD. Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi [A study of the attitudes of mothers of 10-years-old children in lower and upper socio-economic status]. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 2007;15(1):105-22. [Link]
- Demir EK, Şendil G. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) [Parent Attitude Scale (PAS)]. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2008;11(21):15-25. [Link]
- Kayılı G, Çağdaş A, Bayer A. 3-6 Yaş çocukları için öz bakım becerileri değerlendirme testi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması [The assessment of self care skills test for 3-6 year old children: reliability and validity]. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2020;48:234-51. [Crossref]
- Sevgili S. Okul öncesi dönem çocuklarında ebeveyn tutumu ile duygusal profilin ilişkisinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2021. Erişim tarihi: 11.07.2024 [Link]
- Kurt E, Örün E. Yeme bozukluğu olan çocuğa yaklaşım [Approaching the children with feeding problems]. *Güncel Pediatri*. 2016;14(3):129-35. [Crossref]
- Carruth BR, Ziegler PJ, Gordon A, Barr SI. Prevalence of picky eaters among infants and toddlers and their caregivers' decisions about offering a new food. *J Am Diet Assoc*. 2004;104(1 Suppl 1):s57-64. [Crossref] [PubMed]
- Ünlü H. Okul öncesi dönem çocuklar için yeme davranışı değerlendirme ölçeğinin Türk çocuklarına uyarlanması [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2011. Erişim tarihi: 11.07.2024 [Link]
- Richard J SD, David R. *Textbook of Pediatric Psychosomatic Medicine*. 1st ed. Washington: American Psychiatric Publishing; 2010.
- Rodenburg G, Oenema A, Kremers SP, van de Mheen D. Parental and child fruit consumption in the context of general parenting, parental education and ethnic background. *Appetite*. 2012;58(1):364-72. [Crossref] [PubMed]
- Hamamcı B. Okul öncesi dönem çocuklarının yürütücü işlev becerilerinin değerlendirilmesi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2020. Erişim tarihi: 11.07.2024 [Link]
- Bindman SW, Hindman AH, Bowles RP, Morrison FJ. The contributions of parental management language to executive function in preschool children. *Early Child Res Q*. 2013;28(3):529-39. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Kamza A, Putko A, Zlotogórska A. Maternal parenting attitudes and preschoolers' hot and cool executive functions. *Polish Psychological Bulletin*. 2016;47(2) 236-46. [Crossref]
- Hughes CH, Ensor RA. How do families help or hinder the emergence of early executive function? *New Dir Child Adolesc Dev*. 2009 Spring; 2009(123):35-50. [Crossref] [PubMed]
- Bayhan P, Demir E. Öz S. Çocukların yeme davranışlarında ebeveynlerin etkisini ele alan lisansüstü çalışmaların incelenmesi [A review of postgraduate studies on the influence of parents on children's eating behaviors]. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*. 2022;4(8)73-87. [Crossref]
- Zelazo PD, Blair CB, Willoughby MT. Executive function: implications for education. *NCER 2017-2000*. National Center for Education Research. 2016. [Link]
- Öztabak ME, Özyürek A. Okul öncesi çocuklarda öz düzenleme becerileri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki üzerine bir inceleme [An investigation on relation between self-regulation skills of pre-school students and parental attitudes]. *Journal of History Culture and Art Research*. 2018;7(5):385-95. [Crossref]
- Kartal A, Kurban NK, Zencir M, Kapıkıran NA. Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin ebeveyn davranışlarının çocuklarının öz bakım ve sosyal becerileri ile ilişkilerinin incelenmesi. *Denizli: Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projelerinde Koordinasyon Birimi (PAUBAP)*; 2010. [Link]
- Önal S, Var Çalık E, Uçar A. Davranışsal pediatrik besleme değerlendirme ölçeği (DPBDÖ)ni Türkçe'ye uyarlama çalışması [Adapting behavioral pediatric feeding assessment scale (BPFAS) to Turkish]. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 2017;6(1):93-101. [Crossref]
- Tuncer N. Çocukluk dönemi yürütücü işlev envanteri-ebeveyn formu'nun 48-72 aylık çocuklara uyarlanması ve bazı değişkenler açısından yordama gücünün incelenmesi [The adaptation of the parents' form of the childhood executive functioning inventory for 48-72 month children and the analysis of its predictive power in terms of some variables]. *OPUS International Journal of Society Researches*. 2021;17(35):2052-81. [Crossref]

32. Scaglioni S, Salvioni M, Galimberti C. Influence of parental attitudes in the development of children eating behaviour. *Br J Nutr.* 2008;99 Suppl 1:S22-5. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
33. Parsak B, Kuzucu Y. Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarında saldırganlık arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal becerilerinin rolü [The mediator role of empathy and social skill of children in the relationship between parental attitudes and aggression of preschool children]. *Humanistic Perspective.* 2020;2(3):347-74. [[Crossref](#)]
34. Aunola K, Nurmi JE. The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Dev.* 2005;76(6):1144-59. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
35. Kakinami L, Barnett TA, Séguin L, Paradis G. Parenting style and obesity risk in children. *Prev Med.* 2015;75:18-22. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]